

Onsdagen den 13 januari

Kl. 10.00

*Om utvärderingen av
1982 års kyrkomötesre-
form***1 §** Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Undertecknad anhåller om tjänstledighet från riksdagsuppdraget under tiden den 1 februari–den 1 mars 1988. Orsaken är enskild angelägenhet.
Stockholm den 11 januari 1988

Alf Svensson

Framställningen bifölls av kammaren.

Talmannen anmälde att *Mats Odell* (c) skulle tjänstgöra som ersättare för Alf Svensson.

2 § Svar på interpellation 1987/88:148 om utvärderingen av 1982 års kyrkomötesreform**Anf. 1** Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Med anledning av det pågående arbetet med en utvärdering av 1982 års kyrkomötesreform har Ulla Tillander frågat mig om utredningsrapporten kommer att bli föremål för överläggningar mellan de riksdagspartier som stod bakom reformen. Vidare har hon frågat om det blir ett brett remissförfarande beträffande rapporten och slutligen hur angeläget regeringen anser det vara med en bred kyrklig uppslutning.

Jag vill först erinra om att utvärderingen sker med anledning av önskemål från riksdagen i samband med riksdagsbehandlingen år 1982. Utvärderingen omfattar frågor om antalet ledamöter i kyrkomötet, biskoparnas ställning och formerna för lärofrågornas beredning och behandling samt sammanträdesperiodernas längd. Vidare uppmärksammas att kyrkomötesledamöterna är ledamöter dels i ett offentlighetsligt organ – kyrkomötet – dels i ombudsmötet för Stiftelsen för rikskyrklig verksamhet och de problem som hänger samman med denna dubbla roll. Utvärderingen gäller alltså enbart kyrkomötesreformen och berör inte de grundläggande relationerna stat–kyrka.

Arbetet med utvärderingen är snart avslutat, och en utförlig rapport kommer att läggas fram inom kort. Denna kommer då att skickas ut till olika intressenter, bl. a. de närmast berörda kyrkliga organen. Dessa får därige-

nom tillfälle att komma in med synpunkter och förslag med anledning av rapporten. En sammanställning av dessa kommer sedan att göras inom civildepartementet.

Jag avser att därefter kalla till överläggningar mellan företrädare för de riksdagspartier som stod bakom reformen.

Liksom tidigare anser jag det vara angeläget att eftersträva en så bred kyrklig och politisk uppslutning som möjligt kring principiellt viktiga förslag som berör svenska kyrkan.

Anf. 2 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag vill tacka kyrkoministern för svaret på min interpellation. Jag ställde tre frågor. Svaret på den första frågan, som gällde överläggningar mellan riksdagspartierna angående utvärderingen av 1982 års kyrkomötesreform och förslagen därvidlag upplever jag som positivt. Men eftersom hela proceduren är försenad uppstår helt naturligt farhågan för att diskussionen om rapporten måste påskyndas på ett sätt som motverkar syftet med en diskussion. Arbetet skulle ju ha varit färdigt före utgången av 1987, men nu har snart hela januari månad gått, och erfarenhetsmässigt blir tidsnöden större ju längre fram man kommer under våren. Det tar ändå sin tid för politikerna att föra ut frågorna och skapa sig en välgrundad uppfattning om vad förslagen skulle komma att innebära, såvida det inte är obetydliga förändringar som föreslås.

Risken för att man alltför mycket hastar över är ännu större med tanke på svaret på den andra frågan. Denna fråga gällde huruvida det kommer att bli ett brett remissförfarande beträffande utredningens rapport. Vad som gör att jag känner oro inför kyrkoministerns svar på den frågan är formuleringen "bl. a. de närmast berörda kyrkliga organen". I fråga om detta efterlyser jag ett klarläggande. Risken föreligger nämligen, som jag ser det, för att t. ex. ett förslag om en kraftig nedskärning av antalet ledamöter i kyrkomötet skulle kunna ses som en fråga enbart för kyrkomötet, centralstyrelsen och kanske även kyrkans nämnder. Men benägenheten att anlägga ett sådant synsätt ökar naturligtvis också om man är i tidsnöd, om man t. ex. till varje pris skall ta fram ett svar till nästa kyrkomöte, som kommer att hållas redan under sensommaren.

Kyrkomötet är ju hela kyrkans organ. Om man vill hävda att kyrkomötet representerar hela kyrkan, måste förändringar som berör kyrkomötet och dess sammansättning och storlek vara en angelägen fråga även för stift och församlingar. Med andra ord kan kretsen av närmast berörda inte inskränkas för mycket, i all synnerhet inte för att man till varje pris skall vara klar till nästa kyrkomöte. Vi är säkert eniga om att ett såväl demokratiskt som decentraliserat förfarande, som förankrar besluten så brett och så djupt som möjligt, kan vara både tidsödande och arbetskrävande. Men vi är säkert också överens om att det är ett pris som man gärna betalar. Förankrade beslut måste för övrigt alltid vara vägledande inom det kyrkopolitiska området.

Riksrevisionsverkets genomgång är till sin natur en granskning av verksamheten utifrån ekonomiska förutsättningar. Även om denna är nödvändig och legitim, är den verklighet som kyrkans organisation utgör en stomme för

och vill tjäna inte av ekonomiskt utan av andligt slag. Det utesluter förvisso inte ekonomiska och rationella synpunkter, men de har också i detta sammanhang sin begränsning. Därför skulle det vara välkommet om statsrådets svar kompletterades med en försäkran om att man inte inskränker den tid som det tar att föra ut förslagen till bred diskussion i församlingarna, om förslagen innehåller förändringar som får viktiga konsekvenser.

Man säger att kyrkomötet har blivit för dyrt. Med vilken måttstock mäter man då? Om det är riksrevisionsverkets omdöme, är det särskilt angeläget att det underkastas en kritisk granskning. Det är nämligen inte alls säkert att man kan ta en sådan bedömning för gott. Den apparat som vi själva är en del av, både riksdag och regering, är inte billig. Tvärtom är den ganska dyr. Men vi anser ju att den är värd priset. Den yttersta ideologiska motiveringen är att demokratin måste få kosta. Samma resonemang kan man tillämpa på en folkkyrka. Om man har anledning att vara bekymrad för svenska kyrkan så är inte de ekonomiska tillgångarna orsaken.

Svaret på min tredje fråga, som gällde hur angeläget regeringen anser det vara med en bred kyrklig uppslutning, tycker jag också är positivt. Statsrådet säger i svaret:

”Liksom tidigare anser jag det vara angeläget att eftersträva en så bred kyrklig och politisk uppslutning som möjligt kring principiellt viktiga förslag som berör svenska kyrkan.”

Med denna tradition som bakgrund lyser beslutet om folkbokföringen som ett beklagligt undantag.

När man nu är i färd med att demokratisera kyrkan är det viktigt att regering och riksdag inte betar sig på ett sätt som motverkar en sådan strävan.

Anf. 3 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! När jag trädde till i regeringen hösten 1982 och fick ansvaret för arbetet med de kyrkliga frågorna framstod det ganska snart som angeläget att skapa en bred kyrklig och politisk enighet kring kyrkofrågorna av den anledningen att kyrka-stat-frågorna hade föregåtts av ett mycket långt utredningsarbete, som hade visat att frågorna var av kontroversiell karaktär. Kyrkomötesreformen var ju också en kompromiss, där de ingående politiska partierna verkligen hade ansträngt sig för att modernisera kyrkans arbetsformer. Jag tog därför, Ulla Tillander, ganska snart kontakt med företrädare för de politiska partier som stod bakom kyrkomötesreformen och frågade om vi inte skulle arbeta med frågorna på så sätt att vi i viktiga principiella frågor för svenska kyrkan kunde bli överens, lika väl som man hade varit överens om kompromissen. Jag har efter bästa förmåga försökt arbeta på detta sätt. Jag tycker att denna upplägning har varit bra. Man har lyckats i den övervägande delen av fallen, och det har kunnat genomföras ett mycket stort organisationsarbete med mycket positivt för svenska kyrkan.

När det gäller utvärderingen och de frågor som Ulla Tillander ställde till mig har jag alltså efter samma principer haft underhandskontakter via min politiskt sakkunnige om upplägningen av utvärderingen. Man har varit på det klara med att detta är ett bra sätt att göra en utvärdering.

Får jag sedan säga att utvärderingen inte är av den karaktären att den

Prot. 1987/88:50
13 januari 1988

*Om sårbarheten inom
livsmedelsberedskapen*

utmynnar i utarbetade förslag, utan man gör, med utgångspunkt i de uppdrag som är angivna i direktiven och som jag redovisade i interpellationssvaret, i ordets rätta bemärkelse en utvärdering. Tanken är att materialet sedan skall ligga till grund för olika synpunkter.

Låt mig säga att jag bundit mig varken tidsmässigt eller för innehållet i de förslag som kommer, eftersom vi ju får ett material som inte innehåller förslag. Det kan hända beträffande en del utvärderingar att frågorna är av den karaktären att de erfordrar särskilt utredningsarbete och därför kräver traditionellt remissbehandlande. Jag tycker att Ulla Tillander, som ställt frågor till mig om utvärdering av kyrkomötesreformen, skall känna sig nöjd med svaret i den meningen att jag fortsättningsvis vill skapa bred enighet kring de principiella frågorna och att utvärderingsrapporten kommer att föranleda både synpunkter från alla berörda och överläggningar med de partier som stod bakom kyrkomötesreformen.

Anf. 4 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Det var mycket värdefullt med den komplettering av svaret som kyrkoministern gjorde. Varken socialdemokraterna eller centern vill ju att viktiga beslut skall fattas i slutna styrelserum över huvudet på dem som berörs av besluten. Jag tror att båda våra partier, som har folkrörelseförankring, reagerar instinktivt mot sådana tendenser. Just med tanke på detta var det litet nedslående att bevittna hur beslutet om folkbokföringens flyttning från kyrkan just hade karaktären av internt fattat beslut i en trängre krets, där motiven var otillräckligt redovisade och otillräckligt diskuterade. Därför vill jag igen understryka att det var värdefullt med den komplettering Bo Holmberg här gjorde.

Förändringar i månghundraåriga välfungerande ordningar får inte i fortsättningen ske med en så hastigt påkommen brådska att inte heller initierade kan avge synpunkter. Beslutet om folkbokföringen är tyvärr ett exempel på en förhastad iver att förändra, där man bortsett från nödvändig eftertänksamhet. Erfarenheten visar också att det som skall ersätta inte alltid är bättre än det som ersätts.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1987/88:137 om sårbarheten inom livsmedelsberedskapen

Anf. 5 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Lennart Brunander har i en interpellation, ställd till försvarsministern, framfört frågor beträffande sårbarheten inom livsmedelsberedskapen. Lennart Brunander har frågat vilka åtgärder regeringen avser vidta för att dels trygga försörjningen av livsmedel vid en längre krisperiod, dels förstärka livsmedelsberedskapen i storstadsområdena och i Norrland. Slutligen har Lennart Brunander frågat om regeringen avser att förstärka resurserna till ansvariga myndigheter så att en lagring av proteinfoder kan

ske i enlighet med riksdagens försvarsbeslut. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågorna.

När det gäller den första frågan vill jag framhålla att man i tidigare planeringsförutsättningar utgick från olika tidsperspektiv vid planeringen av de olika funktionerna inom totalförsvarets civila del. Detta fick bl. a. till följd att vissa viktiga funktioner hade en relativt bristfällig beredskap. Flera andra funktioner, bl. a. livsmedelsberedskapen, hade en betydligt vidare planeringshorisont och därför en betydligt bättre beredskap. I 1987 års försvarsbeslut framhålls betydelsen av enhetliga antaganden om krisers och krigs varaktighet och karaktär inom hela totalförsvaret så att detta får en tillfredsställande balans när det gäller uthålligheten.

Dessa enhetliga antaganden har medfört att ökade resurser därför har varit nödvändiga, bl. a. för hälso- och sjukvårdens behov. När det gäller mer kostnadskrävande uthållighetsåtgärder skall enligt försvarsbeslutet förutsättas en mer omfattande utrikeshandel i samband med kriser än som hittills gällt i planeringen. Exempel på sådana mer kostnadskrävande åtgärder är bl. a. beredskapslagring.

Det förtjänar att särskilt nämnas att man i försvarsbeslutet har utgått från att ett förkrigsskede i planeringen bör antas ha en varaktighet av upp till ett år. Det bör antas att den internationella handeln och tillgången på varor vid periodens inledning i huvudsak har normal omfattning. Främst mot periodens slut kan däremot avsevärda handelsbegränsningar förekomma. Ett totalt handelsbortfall ter sig emellertid för de flesta varuområden inte realistiskt ens vid förkrigsskedets slut. Ett undantag kan därvid utgöras av förnödenheter där något land har en ren monopolsituation.

Förkrigsskedet förutsätts i planeringen följas av en period med krig i vår omvärld. Under detta krig kan Sverige stå neutralt, alternativt dras in redan inledningsvis eller senare. För planeringsändamål uppskattas att ett akut krigsskede mellan maktblocken kan pågå några månader. Totalförsvaret skall ha en betryggande uthållighet i relation härtill. Den precisa innebörden av detta mål har redovisats till berörda i särskild ordning.

Möjligheterna till import i ett läge med krig i Europa är svårbedömda. Det förefaller sannolikt att viss handel kommer att fortgå åtminstone inledningsvis, men i strävan att säkerställa en tillräckligt stor försörjningssäkerhet bedöms ändå att planeringen bör utgå från att all utrikeshandel kan omöjliggöras i en sådan situation.

I planeringen bör även försörjningsproblemen under ett skede efter krig i vår omvärld beaktas, främst i form av analyser rörande omställning till inhemsk produktion av livsnödvändiga förnödenheter. Utgångspunkten bör därvid vara att utrikeshandeln inom något år gradvis återgår till en acceptabel nivå.

Som svar på Lennart Brunanders första fråga vill jag alltså anföra att jag är väl medveten om livsmedelsförsörjningens vikt för befolkningens överlevnad. Vid planeringen av åtgärder för att tillgodose uthålligheten kommer också försörjningsproblemen i övre Norrland och på Gotland att särskilt uppmärksammas. Jag återkommer till denna fråga. Jag vill också betona att de nu gällande enhetliga antagandena om krisers och krigs karaktär och

varaktighet innebär en bättre fördelning än tidigare av resurserna inom totalförsvarets civila delar.

Beträffande Lennart Brunanders frågor om vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att förstärka livsmedelsberedskapen i storstadsområdena och i Norrland vill jag nämna följande.

I den försvarspolitiska propositionen framhöll regeringen angelägenheten av att frågan om den regionala försörjningsförmågan ägnas särskild uppmärksamhet i den fortsatta planeringen.

Statens jordbruksnämnd har därför med berörda myndigheter bl. a. fört diskussioner om lokaliseringen av beredskapslagringen av livsmedel. I samband med att beredskapslagren omsätts har redan år 1987 lagren i viss utsträckning omfördelats till Norrland. Arbetet med att utforma ett avtal med distributionsföretagen ICA, KF och Dagab skall också fullföljas i syfte att dessa företag i ett skymningsläge skall öka lagren främst i Norrland.

Den regionala försörjningsförmågan, liksom konsekvenserna av att storstäderna skärs av, kommer dessutom att ägnas särskild uppmärksamhet i en studie av omfattningen och lokaliseringen av beredskapslagringen av livsmedelsråvaror och livsmedel som har påbörjats inom jordbruksnämnden. Dessutom leder överstyrelsen för civil beredskap gemensamma studier inom de civila delarna av totalförsvaret för att förbättra försörjningsförmågan, såväl i Norrland och på Gotland som i storstadsområdena. Avsikten är att en arbetsgrupp skall redovisa sina resultat omkring halvårsskiftet.

Förutom försvarspolitiska åtgärder som vidtas för att förstärka livsmedelsberedskapen i Norrland vill jag i sammanhanget framhålla betydelsen av det stöd som i olika former lämnas till det norrländska jordbruket. Jag tänker här bl. a. på det särskilda prisstödet och åtgärdsprogrammet för jordbruket i norra Sverige.

Beträffande Lennart Brunanders sista fråga om lagringen av proteinfoder vill jag slutligen säga följande.

Jag anser att det är angeläget att försörjningen med proteinfodermedel kan tryggas i enlighet med försvarsbeslutets intentioner. Inom den femåriga planeringsram som riksdagen fastställde i 1987 års försvarsbeslut har därför jordbruksnämnden och överstyrelsen för civil beredskap planerat omdisponeringar som innebär ökade resurser till livsmedelsfunktionen under programplanepriodens senare del. Omdisponeringar tidigare under perioden försvåras av dels de bindningar till följd av tidigare lämnade bemyndiganden som finns inom några funktioner, dels de stora eftersläpningar som måste åtgärdas inom vissa funktioner.

Det är viktigt att alla möjligheter till omdisponeringar tillvaratas inom de ramar som ställts till förfogande för beredskapslagringen.

Anf. 6 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret. En god livsmedelsberedskap har länge varit en grund för svensk jordbruks- och försvarspolitik. Så var det också när det livsmedelspolitiska beslutet fattades 1985. Då hade man när det gäller livsmedelsförsörjningen en planperiod på tre år. Denna treårsperiod har inte kommit till på en höft. Det var inte så att man trodde att kriget eller kriserna skulle vara i precis tre år, utan det tar helt enkelt en viss

tid att ställa om det svenska jordbruket och livsmedelsförsörjningen. Man räknade med att man på tre år skulle klara av att ställa om det svenska jordbruket på ett sådant sätt att man långsiktigt kunde försörja det svenska folket. Sedan kunde kriserna vara ett år, två år eller fem år. Det hade ingen större betydelse i det sammanhanget. Det fanns dock en förutsättning för självförsörjning under en sådan period, nämligen att man hade tillgång till åkerareal.

I förra årets försvarsbeslut ändrades detta. Då antog man helt plötsligt att krig och kriser skulle bli mycket kortare än man trott tidigare. Man trodde också att man skulle kunna importera mycket mer än vi hittills antagit. Som jag ser det finns det ingen direkt grund för ett sådant antagande. Erfarenheterna visar inte precis att krigen blivit korta. Inte ens de krig som pågår i dag kommer att bli korta. Varifrån man vunnit den erfarenheten har jag svårt att begripa. Det är allvarligt att vi inte har någon bra beredskap om en kris skulle bli längre än man här har beräknat.

Detta är egentligen grunden för min fråga: Vad händer om kriserna blir längre? Då står vi där. Då är frågan om vi kan importera. Fartygsinnehavet i Sverige har minskat betydligt under senare år. Vi disponerar nu betydligt mindre tonnage för att klara den import som man tror skall kunna ske. Dessutom har försvarspolitiken utvecklats på det sättet att den importhamn vi har i Göteborg i stort sett inte har något marint försvar kvar som skall kunna skydda denna import. Det är ju till Göteborg vi skall få in alla dessa förnödenheter. Detta tycker jag också är en begränsning.

Kommer det över huvud taget att finnas mat att köpa ute i världen? Alla stater har ju, precis som vi, ambitionen att minska överskotten. Lyckas man inte med det tidigare, så kommer man säkert att lyckas i ofredstider och då vara väldigt rädd om den mat man har att sälja. Då är frågan om vi får möjlighet att köpa någonting.

Jordbruksministern hänger upp sitt svar på att man skall kunna importera mer och att kriserna skall bli kortare. Jag tycker att dessa antaganden hänger i luften. Här blir det helt enkelt fråga om ett ökat risktagande.

Åkerjorden är en tillgång som ger oss möjlighet att ställa om jordbruket så att vi långsiktigt kan försörja svenska folket. Den socialdemokratiska jordbrukspolitiken, som den har blivit, kännetecknas ju av nedläggning av åkermark. Försvarspolitiken kännetecknas av att man minskar lagren. Jag tog i min fråga upp proteinfoderlagren. De skulle inte skäras ned. Men eftersom jordbruksnämnden saknade pengar var man tvungen att sälja ut även de lagren. Resultatet blir att vi kommer att få en försämrad långsiktig försörjning med livsmedel.

Ett annat motiv som jordbruksministern tar upp är att man har haft olika nivåer på beredskapen. På livsmedelssidan har man haft en högre beredskap, och på bl. a. sjukvårdssidan har man haft en lägre beredskap. Motivet för en högre beredskap på jordbrukets område har jag redan nämnt. Det är helt enkelt av rent biologiska skäl, så att man skall ha möjlighet att ställa om jordbruket. Dessutom är det en grundläggande trygghet att människor har mat. All annan beredskap är värdelös om vi inte har mat. Därför är det egentligen den viktigaste delen. Det har ju inte heller funnits någon motsättning mellan oss om huruvida vi skall satsa på sjukvården eller inte. På

den punkten är vi överens. Men när man nu drar ned på livsmedelsberedskapen och i stället köper vapen, då är vi inte riktigt överens. Det är ju den avvägningen man har gjort. Detta kan vara en kritik från min sida, att man har gjort denna prioritering.

Sedan har vi de regionala skillnaderna. Där ligger det positiva i svaret. Här har man försökt göra något, och man avser att göra mer för att förbättra den regionala försörjningen med livsmedel genom att förändra lagersituationen. Men det är bara en del av det hela. Åtminstone när det gäller Norrland är den vikande produktionen det stora bekymret. Det är i det avseendet man behöver göra någonting, så att man håller uppe produktionen.

Avslutningsvis vill jag ställa några frågor: Vad händer, jordbruksministern, om dessa kriser blir längre än man har beräknat? Hur skall de regionala försörjningsproblemen klaras när vi har en vikande jordbruksproduktion i Norrland? En annan fråga gäller jordbruksnämndens omDispositionering av pengar avseende proteinfodermedel. Var skall jordbruksnämnden ta de pengarna, när man redan i dag säljer ut lagren därför att man saknar pengar? Vad hjälper det med ett starkt försvar om vi inte har livsmedel till folket? Hur trovärdig blir vår neutralitetspolitik om vi nonchalerar livsmedelsberedskapen?

Anf. 7 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Lennart Brunander är kanske något inkonsekvent i sitt resonemang. Han börjar med att peka på ett antal betydelsefulla sårbarheter som ligger utanför livsmedelssektorn, inom transportsektorn och andra mycket relevanta områden. Det är precis detta synsätt som har präglat majoriteten i försvarskommittén och sedan också majoriteten i riksdagen, nämligen att det rör sig om en lång rad olika sårbarhetsproblem som vi har att ta ställning till när vi skall ytterligare minimera riskerna inför kriser och krig i dag.

Eftersom en kedja inte är starkare än sin svagaste länk är det viktigt att ha enhetliga planeringsantaganden. Det är också utgångspunkten i försvarsbeslutet 1987, att alla funktioner skall kunna möta de händelseförlopp som är rimliga vid en kris. Därför har det varit nödvändigt med en omDispositionering av totalförsvarets resurser. I det sammanhanget är självfallet livsmedelsberedskapen en utomordentligt viktig faktor. Jordbrukets ökade behov av elförsörjning och livsmedelsindustrins tilltagande koncentration ställer också krav på andra funktioner, t. ex. energiförsörjningen och transportererna. Det är funktioner som ur sårbarhetssynpunkt är viktiga för jordbruket, för livsmedlen, för maten.

Försvarskommittén framhöll bl. a. att elförsörjningen och transportfunktionen måste ges hög prioritet i beredskapsplaneringen. Kommittén sade också att det ankommer på kommunerna att tillse att det finns en tillräcklig säkerhet när det gäller den kommunaltekniska försörjningen.

Att upprätthålla en handlingsberedskap och planera för olika åtgärder vid en kris är en viktig utgångspunkt för beredskapen. Betydande satsningar på planering görs också i hög grad genom att man ställer medel till jordbruksnämndens förfogande. Jordbruksnämnden är ju central härvidlag när det

gäller de utredningar som jag talade om rörande regional sårbarhet och när det gäller själva beredskapsfunktionen att lagra.

I fråga om just beredskapslagringen accepterar centerpartiet de horisonter som majoriteten står för beträffande olja. Olja är ju en så viktig vara som används i så oändligt många funktioner för att vårt jordbruk och vårt samhälle över huvud taget skall kunna fungera. Där är centern med. Det är en kostsam åtgärd. Men där ställer man sig bakom de antaganden som de övriga partierna gör, medan man i övrigt säger sig vilja ha en vidare planeringshorisont och en mera långtgående beredskapslagring etc. Varför, Lennart Brunander, accepterar ni majoritetens bedömning av krisers och krigs längd när det gäller oljan men kritiserar majoriteten när det gäller de andra funktionerna?

Anf. 8 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Nej, Mats Hellström, vi har över huvud taget inte accepterat majoritetens resonemang om krisernas och krigens längd, eftersom vi menar att det inte finns någon grundläggande bevisföring för ett sådant antagande – snarare är det tvärtom. Vad vi sysslar med när det gäller dessa frågor är att ordna en beredskap, så att vi kan känna att vi vilar på en säker grund. Att centern har gått med på minskningarna av oljelagringen o. d. beror ju på att vi i dag faktiskt förbrukar betydligt mindre olja och på det faktum att det finns förutsättningar för att förbruka ännu mindre olja, om vi utnyttjar möjligheterna att använda inhemska bränslen. På detta område finns en betydande beredskap och stora möjligheter till förändringar. Och om centerpartiets energipolitik finge genomslag, skulle graden av självförsörjning på det här området bli än högre.

Jordbruksministern säger att jag är inkonsekvent när det gäller livsmedlen, eftersom jag talar om transporter o. d. Det jag sade beträffande transporter gäller våra möjligheter att importera. Vi har i princip avhänt oss större delen av vår handelsflotta, och vi har inte någon ordentlig marin beredskap på västkusten, där vi ju skall ta in dessa varor. Detta är motivet till att jag anser att de här antagandena om importen är litet för optimistiska.

Att jag anser att vi skall ha en litet längre beredskapsperiod för jordbruket beror på att vi då skulle bli oberoende av krisernas längd. Kan jordbruket ställas om, så att det framöver "går runt", har vi inte längre den svaga länk som jordbruksministern talar om. Då har vi nämligen allt som behövs för en jordbruksproduktion i vår hand och har möjligheter att själva försörja oss – vi är i detta avseende okänsliga för alla påtryckningar som kan komma utifrån. Och maten är ju ändå grunden för vår existens.

Naturligtvis måste också andra funktioner förstärkas och förbättras. Det gäller hela civilförsvaret, hela befolkningsskyddet. Även på detta område har vi haft andra förslag och andra värderingar än vad majoriteten hade. Vad jag nu har tagit upp är emellertid livsmedelsberedskapen, eftersom jag tycker att denna är grundläggande. Det som behövs är att jordbruksnämnden har pengar för lagring av dels livsmedel, dels insatsmedel samt att vi har kvar åkermarken, så att den inte är skogbeväxt utan kan utnyttjas för jordbruksproduktion. Om vi skall klara detta, behövs den åkermark vi har i dag.

Anf. 9 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! En kedja är inte starkare än sin svagaste länk. Jag vill fråga om centerpartiet verkligen står för den syn som framkom här under Lennart Brunanders inlägg, nämligen att vi skall satsa helhjärtat på en funktion och sedan bara konstatera att vi har luckor på andra områden. Mot bakgrund av all den information som har framkommit av försvarskommitténs arbete tycker jag att detta sätt att resonera är en aning slarvigt och ansvarslöst.

Lennart Brunander säger att centerpartiet minsann inte har accepterat de antaganden som har gjorts när det gäller olja. Men när ni skall upp till bevis, när det gäller att anslå pengar, då accepterar ni majoritetens antaganden beträffande beredskapslagringen av olja. Då är det inte bara det minskande oljebehovet som anförs. I sin reservation säger ju centern att det bör vara möjligt att räkna med en större krisimport på oljeområdet än vad som tidigare bedömdes vara rimlig. Man accepterar alltså en större krisimport. Där har man uppenbarligen andra antaganden när det gäller tillgången på båtår och möjligheten att importera än vad Lennart Brunander nu talar om. Man säger vidare att det i dag emellertid inte finns några skäl för en motsvarande bedömning på andra områden och att det finns sakskäl som t. o. m. kan tala för motsatsen. Min fråga till Lennart Brunander kvarstår: Hur kan man göra mera optimistiska antaganden när det gäller möjligheterna att få in olja – att det då skall finnas båtår och andra transportmöjligheter tillgängliga – än andra produkter, t. ex. proteinfoder, som Lennart Brunander har ställt en fråga om?

Jag har ju svarat på frågan om proteinfoderlagringen i mitt första inlägg. Jag kan emellertid tillägga att jordbruksnämndens beräkningar av vilken lagring som är nödvändig baserar sig på de antaganden som vi gör om befolkningens behov av kalorier, åtgången på mjölk och ost, antalet mjölkkor i landet och dessas behov av sojafoder, hastigheten i jordbrukets omställning, de kommersiella lagrens storlek, importmöjligheterna samt krisens längd och vid vilken tidpunkt av året som den inleds. De lager av proteinfodermedel som finns i dag bedöms räcka till för både förkrigs- och krigsneutralitetsskedet. En försäljning av proteinfodermedel blir nödvändig under försvarsbeslutsperioden. Men enligt min mening bör en i förhållande till krigsskedets behov tillfredsställande försörjning kunna upprätthållas inom givna medelsramar. Och som jag tidigare sade har jordbruksnämnden och överstyrelsen för civil beredskap planerat omdisponeringar som betyder ökade resurser till livsmedelsfunktionen under programplanepriodens senare del.

Anf. 10 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jordbruksministern fortsätter att påstå att centerpartisterna – och alltså även jag – helhjärtat satsar bara på livsmedelsberedskapen. Men det är inte riktigt sant, eftersom vårt resonemang när det gäller den civila beredskapen utgår från att de antaganden man har gjort beträffande krisernas längd inte är säkra, utan att vi måste basera vår beredskapsplanering på en säkrare grund. Vi förordar alltså ett system som gör att vårt land klarar även kriser som skulle kunna bli längre än vad vi trodde. Jag skulle vilja veta om regeringen över huvud taget har funderat på vad som händer om

dessa kriser och krig blir längre – det är ju något som vi inte har någonting att säga till om, oberoende av vilka antaganden vi gör.

Jordbruksministern räknar upp ett antal viktiga områden. Visst är elddistributionen viktig, och där har vi från centerpartiet krävt att samhället skall hjälpa till, så att det finns reservaggregat ute i blockorganisationen. Detta har vi hittills inte fått något stöd för, men på den punkten kan jag kanske i fortsättningen förvänta mig stöd från regeringen.

Det sker snart ingen produktion av ammoniak i Sverige. Vi har ännu inte fått något krishandelsavtal till stånd, vilket annars har varit avsikten. Vi har alltså en mycket dålig försörjning av ammoniak, ett ämne som har stor betydelse när det gäller våra möjligheter att producera livsmedel.

Antalet mjölkkor, som jordbruksministern berörde, går stadigt ner. Att minska antalet mjölkkor är en ambition, eller t. o. m. ett krav som regeringen har ställt på jordbruket för att kunna minska de fredstida överskotten, överskott som är som bortblåsta den dag vi inte kan förse dessa mjölkkor med proteinfodermedel. Enligt försvarsbeslutet var det ju tänkt att proteinfodermedlen skulle behållas i lager. Men de rapporter som vi har fått från jordbruksnämnden talar ju om att man inte kan göra på detta sätt, eftersom man inte har fått tillräckligt med pengar och därför måste sälja dessa fodermedel för att klara andra uppgifter. Jordbruksnämnden har ju i sina yttranden i samband med försvarsbeslutet varit mycket kritisk till de bedömningar som har gjorts på detta område.

Jordbruksministern tar både i svaret och i senare inlägg upp de kommersiella lagren. Det är bra att man här kan få fram ett avtal. Men vi vet ju av erfarenhet att de kommersiella lagren ute hos företagen av ekonomiska skäl är mycket små. Man har alltså inte heller där någon större beredskap.

Jag hoppas att den debatt som vi nu har fört ändå skall leda till att vi får en diskussion om dessa frågor och att man ser till att ha en beredskap ifall de antaganden som görs inte är riktiga.

Anf. 11 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag tycker inte att den här debatten har visat att Lennart Brunander har underlag för det han talar om, nämligen att man skulle stå på en säkrare grund med utgångspunkt från centerns reservation i försvarskommittén och sedermera i riksdagen då försvarsbeslutet fattades. Lennart Brunander har inte rätt till någon mer replik, och jag skall därför inte vara polemisk men vill ändå upprepa att den syn som majoriteten har stått för, att eftersom ingen kedja är starkare än sin svagaste länk, så måste man mer än tidigare planera. Det handlar naturligtvis om osäkerhet – både Lennart Brunander och jag lever alldeles självfallet i osäkerhet om hur ett krigsförlopp kommer att se ut. Det gäller att i möjligaste mån ha en flexibel planering och se till att alla delar av kedjan stöds. Det är bakgrunden till den uppfattning som omfattas av en majoritet i riksdagen i dessa frågor och som präglar mitt interpellationssvar, där jag har försökt visa på hur de mål, som Lennart Brunander och jag är överens om, skall kunna tillgodoses när det gäller livsmedelsdelen av denna kedja, en del som är mycket viktig.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 12 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Ulla Orring har frågat mig om jag ämnar vidta några åtgärder för att Norrlandsföretagen skall få utökat persontransportstöd samt vem som är ansvarig för rådande missförhållanden, som skulle ha orsakat dessa företag betydande förluster.

Bakgrunden till Ulla Orrings fråga är att det anslag som anvisats för persontransportstöd tidigare budgetår inte utnyttjats fullt ut.

De regler som gäller är följande. Transportrådet har befogenhet att utfärda föreskrifter för persontransportstöd inom ramen för riksdagens bemyndigande och den gällande förordningen. Sådana föreskrifter har också utfärdats.

Transportrådet har efter utvärdering av stödreglernas tillämpning konstaterat att föreskrifterna utformats alltför restriktivt. Enligt vad jag erfarit har transportrådet redan beslutat att utvidga stödreglerna inom ramen för nu gällande förordning.

På frågan om vem som är ansvarig för rådande missförhållanden som skulle ha orsakat företagen betydande förluster vill jag klargöra följande:

Jag anser inte att man kan tala om förluster i en situation när företag blir berättigade till stöd efter att inte ha varit det tidigare. Jag anser inte heller att det rått några missförhållanden genom att anslaget inte utnyttjats fullt ut. Det är alltid svårt vid införande av ett nytt stöd att i förväg bedöma hur många företag som kommer att utnyttja möjligheten att erhålla stöd inom den ram som avsatts för ändamålet.

Stödet är nytt, och därigenom krävs det en viss erfarenhet innan dess utformning kan utvärderas. Detta är precis vad som nu gjorts inom transportrådet.

Anf. 13 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Det särskilda persontransportstödet, som har tillämpats sedan den 1 januari 1986, tillkom för att minska de norrländska företagens kostnader och för att på det sättet göra Sverige rundare. I alla regionalpolitiska sammanhang framförs betydelsen av fungerande kommunikationer och inte minst av kommunikationer till ett rimligt pris. Detta är grundläggande för ett långsiktigt och bärkraftigt näringsliv. Vi har långa avstånd till en större marknad. Det finns skäl att även i dag påminna om att av Sveriges yta utgör Norrland 58 %.

Företagen måste för att överleva bli exportföretag, eftersom hemmamarknaden är alltför liten. Men att exportera, att gå utanför sin egen hemmamarknad, är en dyrbar historia. Utgångspunkten för persontransportstödet var bl. a. att underlätta för näringslivet att nå marknaden till ett rimligt pris.

För att komma överens och nå en uppgörelse i affärslivet – ja, för att över huvud taget etablera en affärskontakt – fordras ett flertal kontakter. Konkurrensen på marknaden inom och utom det egna landet ökar i accelererande grad, och självfallet är de personliga sammanträffandena avgörande för om man skall lyckas. Det är därför med stor besvikelse många

inom det norrländska näringslivet konstaterar hur stödet har kunnat utnyttjas.

En konsekvent linje för stöd och bidrag från stat och kommun förutsätter självfallet att det finns regler och förordningar. Men att reglerna för att nyttja ett sådant stöd som persontransportstödet har gjorts så snäva och så begränsade som nu är fallet kan knappast vara riktigt och kan absolut inte tolka beslutsfattarnas intentioner att underlätta förhållandet för det norrländska näringslivet. I varje fall har det inte varit folkpartiets avsikt.

För budgetåret 1986/87 var det anslagna beloppet 24 milj. kr. Utbetalat bidrag stannade vid strax över 5 milj. kr. Förklaringarna kan vara flera, bl. a. att ansökningsförfarandet har varit krångligt.

Vid de kontakter som jag har haft har det visat sig att de stora företagen har lättare att klara av pappersexercisen än det lilla företaget. Det förhållandet att företaget först skall redovisa sina egna utlägg för resekostnader på 10 000 kr. innan det är berättigat till bidrag är *ett* skäl härtill. Kostnader för årskort eller andra rabattkort är inte bidragsberättigade. Den sämst valda begränsningen för persontransportstödet är den geografiska gränslinjen.

Först skall jag nämna att stödberättigade företag i denna speciella fråga skall ligga i Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och vissa delar av Väster-norrlands län. Förutom att bidrag lämnas endast för den del av kostnaderna som överstiger 10 000 kr. utgår bidrag endast till mellan 40 och 20 % av kostnaderna därutöver, alltså inte till hela beloppet. Detta är väl känt för dem som har nyttjat bidraget.

Har man väl tagit sig över denna begränsningsvall, återstår nya hinder. Den geografiska linjen utesluter affärsresor till företag i mellersta Norrland och andra skogslän. Den geografiska gränslinjen är nämligen dragen norr om Uppsala. Om en företagare skall besöka Borlänge eller Gävle får han alltså inget persontransportstöd. Även Falun och Mora utesluts. Detta förhållande skapar inte särskilt goda förutsättningar för utlokalisering av nya statliga myndigheter till denna del av Sverige. För företag i Umeå, Luleå och Piteå blir det dyrare att åka till Borlänge än till Stockholm.

Jag kan inte utesluta tanken att persontransportstödet har försetts med så här många restriktioner i den avsikten att det inte skulle kunna användas.

Transportrådet har insett begränsningarna och för sin del begärt att få utöka Ortsbestämningen utanför stödområdet. Men regeringen har sagt nej, och därför blir min följdfråga till kommunikationsministern: Varför denna njugghet?

För budgetåret 1986/87 utgick, som jag sade, 24 milj. kr. Därav har 5 milj. kr. nyttjats. För budgetåret 1987/88 utgick 18,6 milj. kr., och i årets budgetproposition har avsatts 15 milj. kr.

Jag vill fråga kommunikationsministern: Delar statsrådet den åsikt som framförts i utredningen om Norrlandstrafiken av Kaj Janérus, att man bör överväga att omvandla persontransportstödet till ett bidrag för anslutnings- trafik till fjärrtåg och flyg? Därmed skulle sålunda det under förra valrörelsen av regeringspartiet väl utannonserade persontransportstödet försvinna. Eller avser statsrådet att förenkla restriktionerna kring bidraget, så att det verkligen kan minska de norrländska företagens kostnader?

Jag anser att det vore en fördel om en sådan redovisning kunde ges i dag

och i god tid före valet. Detta är frågor som väl berör det norrländska näringslivet och kan bidra till en högre grad av utveckling för dess del.

Anf. 14 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! När man budgeterat ett visst belopp för persontransportstödet har man naturligtvis från regeringens sida också varit beredd på att det beloppet skulle kunna utnyttjas fullt ut. Det är inte så att man tar upp ett visst belopp i budget och sedan vidtar åtgärder för att anslaget inte skall kunna utnyttjas. Som jag sade redan i interpellationssvaret är detta ett nytt bidrag, och det är kanske förståeligt om man på detta område får pröva sig fram på samma sätt som man får göra på många andra områden. Jag vill för min del för närvarande inte föreslå några andra förändringar än de som transportrådet nu vidtar med anledning av de erfarenheter man har vunnit under det senaste året. Dessa förändringar innebär såvitt jag förstår att bestämmelserna blir generösare och att företagen därmed får ökade möjligheter att utnyttja persontransportstödet.

Jag tror att man faktiskt får finna sig i att vi går fram litet successivt när vi inför den här typen av bidrag. Det fördes ju ganska ingående diskussioner innan persontransportstödet infördes, och det ifrågasattes från olika håll om det över huvud taget var en lämplig stödform. Nu har vi bestämt oss för att det kan vara en lämplig stödform, men jag tror att man får acceptera att vi i viss utsträckning söker oss fram när det gäller exakt vilka bestämmelser som den skall kringgärdas med. Jag är alltså inte nu beredd att ha någon åsikt om eventuella ytterligare förändringar.

Anf. 15 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Såvitt jag förstår av statsrådets kommentarer till mina synpunkter kommer persontransportstödet att vara kvar, och det förslag som Kaj Janérus har framfört i sin utredning kommer inte att tas upp. Jag vill därför ställa en ytterligare fråga. Vad jag tänker på är de av transportrådet framförda kraven på att den geografiska gränsdragningen skulle förändras. Vill statsrådet bekräfta att transportrådet gjort en framställning härom men att denna har avslagits?

I sitt svar säger statsrådet att det är transportrådet som utfärdar föreskrifter, men enligt gällande förordning är det regeringen som utfärdar direktiv härför. Det framgår att det inte har skett några förändringar i gränsdragningen för det område inom vilket persontransportstödet skall utdelas. En enkel flygresa från Umeå till Arlanda kostar 965 kr. För en resa Umeå–Arlanda–Borlänge utgår därmed enligt den nuvarande förordningen inte något persontransportstöd. Det är mycket egendomligt att gränsen satts så snävt att man inte kan få stöd för resor till mellanområdet. Där finns dock flera företag och statliga myndigheter som företagen i norr har anledning att besöka.

Jag vill att statsrådet ytterligare kommenterar frågan om gränsdragningen, som är så viktig.

Anf. 16 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Det är i och för sig riktigt att transportrådet har föreslagit ändringar i gränsdragningen, men regeringen har inte ansett att man nu skall göra sådana förändringar. Det behöver inte hindra att frågan framöver tas upp till prövning igen. För egen del har jag dock den uppfattningen att vi med de regeländringar som transportrådet nu gör får en ny utgångspunkt för att bedöma detta stöd och att vi sedan får se om vi skall gå vidare. För dagen är jag inte beredd att föreslå några ändringar av den geografiska gränsdragningen.

Anf. 17 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Det är också några andra synpunkter som jag tycker att det vore angeläget att få kommenterade av statsrådet. Jag tänker särskilt på egenföretagarens möjligheter att utnyttja persontransportstödet.

Som jag tidigare sade har prissättningen och tillgängligheten på kommunikationsområdet rent allmänt en avgörande roll för möjligheterna att förstärka det norrländska näringslivet, bl. a. lokaliseringsmässigt, och för att förbättra förhållandena för de kvarboende människorna. De begränsningar i möjligheterna att utnyttja persontransportstödet som föreligger är dock hämmande för näringslivet. Medelsramen visar att begränsningarna är alltför snäva. Det råder en stor besvikelse över att det i förväg så omtalade persontransportstödet inte blev den succé som regeringen avsåg. Vi har från folkpartiets sida fäst stor vikt vid tillkomsten av ett persontransportstöd, särskilt för egenföretagare.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1987/88:141 om konkurrensbegränsningarna på telekommunikationsområdet

Anf. 18 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Christer Eirefelt har, mot bakgrund av en ansökan från Comvik Skyport AB, frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att vissa teletjänster mellan i första hand Sverige och Nordamerika skall kunna tillhandahållas i fri konkurrens.

Såsom jag framhöll i mitt svar till Christer Eirefelt i mars förra året med anledning av en liknande interpellation aktualiserar etablering av telenät vid sidan av det allmänna telenätet frågor av stor principiell betydelse. Jag pekade på att uppkomsten av flera olika telenät kan vara positiv för utvecklingen på telekommunikationsområdet men att den också kan skapa problem, som till stor del hänger samman med den nuvarande taxestrukturen. Riksdagen har därefter ställt sig bakom en omläggning av teletaxorna som är en förutsättning för konkurrens på rimliga villkor.

Frågorna om konkurrens på teleområdet har behandlats i två utredningsrapporter som presenterades i somras. Rapporterna har varit föremål för en bred remiss och kommer att utgöra ett underlag för en proposition till riksdagen där en del av problematiken kommer att tas upp.

Prot. 1987/88:50
13 januari 1988

*Om konkurrensbe-
gränsningarna på tele-
kommunikationsom-
rådet*

Det ärende som Christer Eirefelt hänvisar till i sin interpellation och som regeringen nu prövar har krävt förhållandevis lång beredningstid med hänsyn till de principiella frågor som det aktualiserat. Något beslut är ännu inte fattat, och jag kan därför självfallet inte här i kammaren uttala mig om regeringens slutliga ställningstagande.

Anf. 19 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation. När vi diskuterade den här frågan senast, dvs. i mars förra året, ville statsrådet inte kommentera detta konkreta ärende. Det behandlades också då i regeringskansliet.

Fram till dess hade följande hänt.

Den 4 november 1985, alltså för över två år sedan, fick televerket Comviks ansökan. Eftersom det i Sverige inte föreligger några legala hinder mot att etablera teleförbindelser, hade televerket att fatta ett beslut enligt radiolagen, vilket skall vara grundat på tekniska och frekvensmässiga aspekter, inte på någonting annat.

I slutet av januari 1986 skickade televerket ärendet till regeringen, utan eget beslut. Man motiverade det med att ansökan innebär avvikelser från gällande ordning och att ett tillstånd skulle medföra väsentliga förändringar i televerkets konkurrensförhållanden.

Det finns ytterligare minst två intressanta inslag i denna skrivelse från televerket till regeringen. Dels erkänner man redan där att några tekniska hinder för ett bifall inte finns, dels säger man sig vara i en uppenbar jävssituation. De här båda punkterna är viktiga, eftersom det enda televerket och regeringen har att beakta i det här fallet är just de tekniska och frekvensmässiga aspekterna. Nu redovisar televerket andra skäl, t.ex. ändrade konkurrensförutsättningar, och det är då man kommer i den jävssituation som man talar om.

Nåväl, regeringen accepterade inte att televerket lät bli att fatta beslut i ärendet. Man sade, mycket riktigt, att detta är en teknisk fråga och att beslutet är televerkets. Vid det här laget hade det blivit november 1986, och en månad senare avtog televerket Comviks ansökan. Det gjorde man av principiella skäl, trots att man tidigare själv sagt att man befinner sig i en uppenbar jävssituation.

Det grundläggande felet här är naturligtvis att televerket som myndighet fattar beslut som rör konkurrenter till televerket som affärsdrivande verk. Oavsett vad som händer med det här ärendet är detta en orimlig situation, som måste ändras.

I dag har det alltså gått över två år sedan Comvik lämnade sin ansökan. Ärendet är överklagat till regeringen, och näringsfrihetsombudsmannen har prövat det. Även om NO efterlyser en strategi när det gäller samtals- och abonnemangsdebiteringen, är hans slutsats: Comvik bör få sitt tillstånd.

Herr talman! Jag hinner inte upprepa alla argument för ett ja till bolagets ansökan. Jag tycker, liksom bl. a. näringsfrihetsombudsmannen, att sakska-len räcker flera gånger om för att ge tillståndet:

- Vikten av att marknaden kan erbjudas flera olika alternativ,
- det faktum att utvecklingen på telekommunikationsområdet är så dynamisk – den tekniska utvecklingen möjliggör i snabb takt helt nya typer av tjänster och
- att telekommunikationernas betydelse ökar för företagen och att det dessutom från samhällsekonomisk synpunkt blir allt viktigare med effektivitet, kostnadsanpassade priser och ett kundanpassat utbud.

Jag tycker alltså att de här skälen räcker mer än väl. Ändå behöver de inte ens åberopas för att motivera ett tillstånd, därför att:

- Televerket har inte ensamrätt för den här tjänsten!
- Det finns inget legalt hinder att ge tillståndet!
- Tekniska och frekvensmässiga aspekter skall vara avgörande – precis som regeringen tidigare sagt till televerket.
- Några sådana tekniska hinder finns inte!

Det här menar jag är de centrala punkterna i dagens diskussion. När det gäller televerkets verksamhet i stort finns det många intressanta frågor att diskutera, bl. a. taxesättningen, men också mycket annat. Men nu gäller det ett konkret tillståndsärende. Om inte kommunikationsministern kan visa att jag har fel på de här sista punkterna, kan regeringen enligt min uppfattning inte göra annat än bevilja tillståndet. Eller har jag fel när jag påstår: Det finns inga tekniska hinder och televerket har ingen ensamrätt?

Anf. 20 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Som jag sade i svaret kan jag naturligtvis inte gå in på det enskilda ärendet som vi har att behandla och därmed föregripa regeringens ställningstagande i det konkreta ärendet.

Jag har i och för sig ingenting att invända mot den beskrivning som Christer Eirefelt har gjort av hur detta ärende har behandlats. Anledningen till att det har tagit ovanligt lång tid att bereda just det ärendet är att det utan tvivel tangerar ganska viktiga telepolitiska frågeställningar, och de hänger samman med vilket synsätt vi skall ha på telepolitiken. Inte minst här i riksdagen ställs det ju ofta krav på att televerket skall svara upp mot olika önskemål i fråga om service av olika slag, inte minst ute i glesbygderna. I den tidigare interpellationsdebatten alldeles nyss använde interpellanten ett uttryck som ofta har förekommit också i de telepolitiska diskussionerna, nämligen att man skall göra Sverige rundare. Även om vi har haft en utveckling mot att fler och fler områden inom teleområdet har blivit konkurrensutsatta, så måste man hela tiden göra en avvägning mot de önskemål som finns om att televerket skall tillämpa vissa principer, t. ex att abonnenterna skall ha samma grundläggande förutsättningar oavsett var de bor i landet. Och det är just de här avvägningarna som har gjort att beredningen av detta ärende har tagit litet tid.

Om vi tittar tillbaka kan vi konstatera att den utveckling som vi har haft innebär att det på fler och fler områden har blivit konkurrens, som jag sade. Det är mycket som talar för att ytterligare områden kan komma att öppnas för konkurrens.

Jag vill alltså inte uttala mig om detta enskilda ärende, men som jag sade i svaret räknar vi med att inom en inte alltför avlägsen framtid kunna göra ytterligare ställningstaganden på detta område. Då får vi också beakta detta konkreta ärende i ljuset av dessa ställningstaganden, som gäller telepolitiken och inriktningen mera allmänt.

Anf. 21 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Inte minst tidsaspekten är naturligtvis på ett område som detta, där utvecklingen går så oerhört snabbt, mycket viktig. Hittills – utan att vi egentligen ser något slut på ärendebehandlingen – har det alltså gått en bra bit över två år. Detta är synnerligen olyckligt, inte bara för det företag som söker tillståndet utan också för de svenska företag som är beroende av bra telekommunikationer och av att det finns ett brett utbud.

Jag är naturligtvis införstådd med att detta aktualiserar en rad viktiga frågeställningar också vid sidan om just den här ansökan, men jag menar att det egentligen inte påverkar möjligheterna att ge detta tillstånd.

Den intressantaste av dem är givetvis hur teletaxorna skall konstrueras i framtiden. Faktum är emellertid att televerket i dag inte har något monopol på trafiken över Atlanten. Det kommer med nödvändighet att innebära att om man inte kostnadsanpassar de taxorna – och gör det mycket snabbt – så kommer man ändå att förlora den trafiken. Redan i dag eller inom en mycket snar framtid har man konkurrens med kablar under Atlanten. Den här trafiken kommer alltså under alla förhållanden att gå televerket förbi, och då kommer den ändå inte att kunna påverka våra möjligheter att skapa ett rundare Sverige.

Vidare är det här en fråga om en relativt liten del. Den aktuella tjänsten vänder sig till en förhållandevis begränsad kundkrets, och jag är säker på att det inte kommer att bli något märkbart inkomstbortfall. Men, kommunikationsministern, helt oavsett om tjänsten kommer till stånd eller inte så blir det nödvändigt för televerket att kostnadsanpassa sina taxor för den internationella trafiken.

Fortfarande är det för mig viktigaste den legala aspekten. I och med att varken regeringen eller televerket kan påvisa några tekniska och frekvensmässiga hinder – vilket måste ha varit kommunikationsministerns uppfattning när ärendet gick tillbaka till televerket – och eftersom vi inte har något formellt telemonopol, finns det enligt min uppfattning ingen annan möjlighet för regeringen än att ge detta tillstånd. De andra frågorna får lösas i särskild ordning. Jag tror inte att det kommer att påverka just det här ärendet.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1987/88:153 om Scandinavian Link

Anf. 22 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Viola Claesson har frågat statsminister Ingvar Carlsson om denne kommer att medverka till att hemligstämpeln hävs på de handlingar som rör Nordiska handlingsplanen resp. Scandinavian Link och om regering-

en i handling kommer att bekräfta sitt avståndstagande till ScanLink genom att avbryta motorvägsbygget samt stoppa Öresundsbroplanerna före valet i år.

Interpellationen har överlämnats till mig. Som svar på Viola Claessons första fråga vill jag framhålla att Nordiska ministerrådets sekretariat inte är underkastat de svenska bestämmelserna om handlingars offentlighet. Det ankommer på sekretariatet att självt besluta om huruvida det vill lämna ut handlingar eller inte.

Vad beträffar utbyggnaden av väg E 6 som motorväg på delen Stenungsund–Ljungskile har riksdagen godkänt finansieringen av utbyggnaden (prop. 1986/87:100 bil. 8, TU 19, rskr. 235). Utbyggnaden har påbörjats. Regeringen har inte för avsikt att ompröva den påbörjade utbyggnaden.

Frågan om fasta förbindelser över Öresund slutligen utreds av en dansk och en svensk ämbetsmannadelegation. Delegationerna redovisade i augusti förra året sina överväganden och bedömningar i betänkandena Fasta Öresundsförbindelser (SOU 1987:41) och Miljökonsekvenser av fasta Öresundsförbindelser (SOU 1987:42). Betänkandena har remissbehandlats. Förutom de hittills utredda alternativen kommer även ett alternativ med en borrhad tunnel mellan Malmö och Köpenhamn att utredas. Delegationerna skall vidare undersöka möjligheterna att utföra den kombinerade förbindelsen mellan Malmö och Köpenhamn i etapper med en järnvägsförbindelse i den första etappen och en vägdel i den andra. När allt underlag föreligger kommer regeringen att ta ställning till frågan.

Anf. 23 VIOLA CLAEISSON (vpk):

Herr talman! Statsministern vägrar att svara på mina ScanLink-frågor. Sven Hultström svarar inte på min fråga om hemligstämpeln. Jag får ändå tacka statsrådet för att det finns någon regeringsrepresentant med här i kammaren i dag.

Många människor tror att riksdagen är ett centrum med avgörande makt. Sanningen är dock att den största makten finns hos dem som aldrig uttalat sig här i kammaren. Frågan om ScanLink och Öresundsbron är ett bra exempel på vad jag menar. Den man som vi strax skall lyssna till har aldrig stuckit under stol med sin uppfattning om ScanLink. Han har, liksom Volvochefen, ett stort inflytande över regeringspolitiken och vår framtid, men han behöver aldrig interpellera för att pressa igenom sin vilja. Mannen står i praktiken högt över partipolitiken i rang. Miljömagasinet Magnus Nilsson på Sveriges Radio frågade honom hur han tolkar regeringens negativa uttalanden om ScanLink. Låt mig överlämna ordet till en icke folkvald makthavare, herr Nicolin.

(Här spelades ett band upp med den av talaren omnämnda intervjun.)

Herr talman! Det var inte så bra kvalitet på ljudet i bandinspelningen av Curt Nicolins intervju svar. Därför skall jag återge litet grand av vad som sades, så att Sven Hultström förstår vad det handlar om. Bit för bit kommer ScanLink att avhandlas, säger Curt Nicolin, men *ett* stort beslut kommer regeringen inte att fatta. Jag får tacka Curt Nicolin för att han har medverkat i denna debatt.

Sven Hultström, vore det inte lika bra att först som sist erkänna att det är

bit-för-bit-filosofin som ligger bakom regeringens klivna uttalanden om ScanLink? Är det inte såsom konsortiets ordförande indirekt säger, att hela skådespelet är till för att man tror att det går att manipulera alla dem som vill stoppa motorvägsbygget och rädda skogen? Om så inte är fallet, varför har då finansdepartementet och regeringen satt en hemligstämpel på de två kartonger med handlingar som berör ScanLink-utredningarna 1984 och 1985?

Herr talman! Jag återkommer i mitt nästa inlägg till finansdepartementets hemlighetsmakeri.

Anf. 24 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Viola Claesson och jag har, bl. a. här i kammaren, diskuterat dessa frågor vid åtskilliga tillfällen tidigare. Som jag uppfattar det odlar Viola Claesson ett slags konspirationsteori enligt vilken det förutsätts att det finns en överenskommelse – som man helst vill dölja – om att ScanLink skall tillkomma, trots att regeringen har uttalat att den inte kan satsa de resurser för vägbyggande, i första hand på västkusten, som ScanLink-projektet förutsätter.

Det var inte så bra kvalitet på det uppspelade bandet. Såvitt jag förstår är det också ovanligt att bandspelare får användas på detta sätt i riksdagen. Jag kanske inte uppfattade allt, men jag tyckte inte att det som sades lät särskilt dramatiskt.

Vad Curt Nicolin uttrycker är sin förhoppning om att man successivt skall bygga ut detta vägnät enligt de intentioner som författarna till ScanLink-projektet har. Dessutom säger Curt Nicolin, liksom Viola Claesson, att frågan inte kommer att avgöras genom ställningstagande vid ett enda beslutstillfälle. Man kommer i stället att diskutera dessa vägbyggen sträcka för sträcka.

Viola Claesson och jag vet att vägbyggandet i det här landet föregås av en mycket decentraliserad process i en, som jag vågar påstå, mycket demokratisk beslutsordning där väldigt många intressen är inblandade. Det innebär att även om Curt Nicolin skulle ha rätt, vilket jag anser att han inte har, kommer varje vägsträcka att bli föremål för en ingående demokratisk beslutsprocess. Det kan inte ske någonting i form av konspiration eller manipulationer. Varje krona som skall satsas på dessa vägar skall diskuteras i den offentliga debatten, i de berörda kommunerna, länsvägnämnderna, länsstyrelserna, vägverk och slutligen här i riksdagen.

Jag vill rekommendera Viola Claesson att hon, i stället för att ägna så mycket energi åt sina manipulationsteorier, bör föra en saklig diskussion om dessa vägbyggen. Det gör vi ju normalt, och att föra en saklig diskussion gagnar också saken bäst. Allt annat tycker jag är skäligen ointressant med hänsyn till den beslutsprocess som vi har i sådana här sammanhang.

Anf. 25 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Nej, Sven Hulterström, allt annat är inte alls ointressant, och det går inte att avfärda eller bagatellisera dessa frågor så lätt. Jag vet att Sven Hulterström och alla andra i regeringen, kanske särskilt Birgitta Dahl, är väldigt besvärade av den mycket starka opinion som vuxit fram sedan Pehr

Gyllenhammar i London 1984 först lanserade projektiden ScanLink. Opinionsen växer och blir starkare. Det är därför som detta måste tas upp till diskussion här i kammaren.

Bit-för-bit-filosofin, Sven Hulterström, är ju taktiskt betingad. Man kan testa en opinions styrka som man nu t. ex. gör i Bohuslän, där trädkramaraktionerna fått ett allt större stöd från det övriga landet. Just nu pågår liknande aktioner i Sundsvall mot ett annat vägbyggnadsprojekt. Nya grupper av trädkramare kommer att växa fram över landet så länge regeringen vidhåller att stora motorvägssystem skall byggas, om än bit för bit.

Så till sekretessen. Varför allt detta hemlighetsmakeri, om nu saken är så odramatisk som Sven Hulterström säger? Statsrådet inledde ju sin bana inom kommunikationerna i Sverige genom att ha deklarerat att ScanLink var ett bra projekt. Alla vet också att Sven Hulterström varit ledamot av Volvos styrelse och därför hade nära förbindelser, och möjlighet till information långt tidigare.

Redan 1985, när opinionen började röra på sig, belades handlingar om ScanLink med sekretess av finansdepartementet. Som riksdagsledamot har jag sedan dess förgäves försökt förmå finansdepartementet att lägga papperen på bordet. Efter många märkliga turer och samtal med Erik Åsbrink på finansdepartementet stod det klart för mig att "två kartonger med handlingar flyttats över till Nordiska ministerrådet i Köpenhamn". Men var det inte så, Sven Hulterström, att hemligstämpeln fanns med i kartongerna som kom från finansdepartementet i Sverige? Vad jag förstår kan Nordiska ministerrådet aldrig vara ett övernationellt organ på det sättet att man skulle kunna förhindra regeringen eller finansdepartementet att lägga fram dessa papper. Efter två års funderingar har nu regeringen hänvisat till ett lagrum som handlar om sekretess, då det gäller Sveriges relationer till främmande makt. Däremot har varken finansdepartementet eller regeringen försökt skylla på Nordiska ministerrådets regler, som Sven Hulterström har mage att göra här i interpellationsdebatten. Varför skyller han på ett annat organ? På vilket sätt har Scandinavian Link med Sveriges relationer till främmande makt att göra, Sven Hulterström?

Anf. 26 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! För att börja med det sista, är det enligt min mening inte någon större dramatik i detta. Som jag har uppfattat det sekretessbeläggs som regel handlingar som rör mellanfolkliga organisationer. Det innebär inte att dessa organisationer, i detta fall Nordiska rådet, är bundna av detta beslut. Såvitt jag förstår är vi i Sverige ganska ensamma om att ha en långtgående offentlighet i fråga om allmänna handlingar; det är inte vanligt i andra länder. Därför finns det vissa grundregler som följs i dessa sammanhang, men de behöver inte innebära att Nordiska ministerrådet skall känna sig förhindrat av det svenska beslutet att lämna ut handlingarna eller delar av dem. Den bedömningen får rådet självt göra.

Vad som har inträffat i detta fall är att ett ganska harmlöst material har kommit in under den grundläggande praxis som gäller för hantering av handlingar som rör andra stater eller mellanfolkliga organisationer. Det är inte heller någon stor sak. Det spelar ingen roll vad som står i handlingarna i

kartongerna, eftersom debatten om projekten hela tiden är offentlig. Som jag sade i mitt förra inlägg är det väsentliga att projekten är föremål för ställningstaganden under offentlig debatt.

Viola Claesson säger att opinionen växer mot dessa vägprojekt. Jag vet inte vilka opinioner hon lyssnar på, men vad kommunikationsministern möter är inte någon växande opinion mot vägbyggande. Tvärtom uppvaktas jag ideligen om att det behövs mer pengar till vägbyggande i exempelvis norra Bohuslän och upp mot Norge. Det sägs att besvikelsen är stor i dessa områden över att regeringen inte kan bevilja mer pengar. De summor som det då är tal om kommer inte ens i närheten av de belopp som skulle fordras för att bygga en motorväg till Oslo, som Scandinavian Link-projektet handlar om. Det är betydligt blygsammare insatser som bohuslänningarna önskar för förbättringar av vägarna i norra Bohuslän.

Man lyssnar nog ensidigt på opinionen, eller letar ensidigt, om man bara möter trädskramare i skogarna där nere. Om Viola Claesson öppnar ögon och öron litet mer kommer hon att finna att önskemålen är starka om att vägarna i olika delar av landet skall byggas ut. Det är bl. a. därför som vi har sagt att vi inte kan satsa alla pengar på Scandinavian Link-projektet, utan de måste fördelas på ett annat sätt.

Anf. 27 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Sven Hulterström sade vissa saker som nog inte var så taktiskt väl övertänkta. Han sade att de opinioner som kommunikationsdepartementet lyssnar på talar om helt andra saker. Ja, givetvis – det är ju en del av vad hela denna debatt har handlat om, Sven Hulterström.

De som redan har ett mycket stort inflytande över den svenska politiken, över vår framtid, miljöpolitiken, trafikpolitiken osv., är ju de starkaste och mest aktiva lobbyisterna, bl. a. därför att de har både makt och pengar. ScanLink-konsortiet har 13 miljoner till sitt förfogande och behöver inte, som jag sade tidigare, agera på möten, stå i talarstolar eller skriva interpellationer. Dem lyssnar kommunikationsdepartementet och regeringen ändå på.

Jag försöker lyssna på dem som inte lika lätt kan göra sina stämmor hörda. Det är ingen tillfällighet att aktionerna ute i landet mot att skogen dör och mot den alltmer ökande massbilismens utveckling ser ut som de gör.

Ödsmål ligger i Bohuslän, och jag har varit där. Sven Hulterström och även Birgitta Dahl borde åka dit, i stället för att bara lyssna på ScanLink-konsortiet och dem som kräver dyrare och fler motorvägar. I Ödsmål har några – man vet inte vilka, men de har naturligtvis starka sympatier för trädskramarna – börjat praktisera metoder för att förhindra motorvägsbygget som är svåra att kontrollera. Det finns sådana lustiga och intressanta inslag som att en grupp som kallar sig "Kommando Birgitta Dahls intentioner" har tagit på sig ansvaret för att stakkäppar som vägverket har satt ut för motorvägsbygget rycks upp. Det förekommer också motdemonstrationer, i varje fall försök till sådana, från lastbilschaufförer och andra, även om de inte har fått så många med sig.

Sådana här aktioner kommer vi att få se mycket mer av, Sven Hulterström, om regeringen inte lyssnar på miljöopinionen.

När jag tittar på några av de 1 100 sidor som trafikpropositionen omfattar, som vi skall bearbeta under mycket kort tid av forcerat arbete, ser jag att det inte är annat än en hyllning till massbilismen och att de mesta pengarna även fortsättningsvis kommer att gå till vägarna. Motorvägsbygget i Bohuslän är det dyraste motorvägsbygget i Sveriges historia. Därför får Norrlandsvägarna och andra vägar i landet som borde rustas upp samt järnvägen mycket litet pengar.

Anf. 28 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Om Viola Claesson tar litet mera tid på sig och läser budgetpropositionen kommer hon att finna att det, som tidigare har sagts, inte råder några konkurrensförhållanden mellan vägbygget i Bohuslän och de anslag som behandlas i propositionen, eftersom motorvägsbygget i Bohuslän enligt tidigare beslut av riksdagen skall finansieras i särskild ordning.

Det är nästan litet genant att behöva påpeka det, men när jag talar om opinioner som kräver ökade väganslag talar jag inte om ScanLink eller dess ordförande Curt Nicolin. Jag är också medveten om att de har instrument för att göra sina röster hörda i debatten. Om de skulle sakna sådana instrument får de hjälp av riksdagsledamoten Viola Claesson, som ser till att deras inlägg blir upplästa här i kammaren eller t. o. m. återgivna från ett band. De har alltså inga problem med att få ut sina åsikter i den allmänna debatten.

Vad jag talar om är kommunfolk, riksdagsledamöter och vanliga invånare i dessa områden som vill ha förbättringar av vägsystemet. Viola Claesson brottas med att få tag i kartongerna hos Nordiska ministerrådet, men så länge hon inte behöver ägna sig åt att läsa det materialet kunde hon studera tidningsuttalanden, brev o. d. som kommer till kommunikationsdepartementet från vanligt folk som vill ha ökade väganslag. Därmed kan Viola Claesson förhoppningsvis få en litet mera balanserad syn på opinionen i denna fråga.

Talmannen anmälde att Viola Claesson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Efter föredragning lades
Skrivelse
1987/88:103 till handlingarna

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 12 januari

1987/88:161 av *Hans Göran Franck* (s) till utrikesministern om konflikten mellan Israel och palestinierna:

Israels ockupation av Västbanken och Gazaremsan har nu pågått i över 20 år. Palestinierna har under denna tid gradvis berövats inte bara sin jord utan även sina demokratiska fri- och rättigheter. Israels bosättningspolitik, som strider mot fjärde Genèvekonventionens förbud mot att föra över befolkning till ockuperad mark, utgör ett brott mot det palestinska folket, dess egendom och land.

Genom ett system av olika lagar och militära bestämmelser reglerar och trakasserar Israel palestinierna under ockupationen. Förbud mot politiska organisationer, presscensur och transportförbud, inskränkningar i den akademiska friheten, godtyckliga frihetsberövanden, deportationer av folkliga ledare och hussprängningar är några exempel på ockupationsmaktens framfart.

Israels allt brutalare ockupationsmetoder och brott mot de mänskliga rättigheterna, bl. a. tortyren av fängslade, har nu drivit palestinierna till demonstrationer och andra protester mot den israeliska militärens agerande. Israels svar är hänsynslös brutalitet och otaliga dödsskjutningar.

Palestinierna lider svårt under ockupationen, men också det israeliska folket är offer för den förda politiken. Den svenska regeringen har uttalat att den med oro följer utvecklingen på de av Israel ockuperade områdena och särskilt i Gaza samt att den israeliska ockupationen är ohållbar. Regeringen har också väddjat till besinning och återhållsamhet samt uttalat att problemen i Mellanöstern måste lösas med fredliga medel.

Det är i detta läge nödvändigt att uppnå en lösning som innefattar ett fullständigt israeliskt tillbakadragande från alla områden som ockuperades 1967 av Israel.

Palestiniernas nationella rättigheter måste tillgodoses genom förhandlingar mellan Israel, PLO – som det palestinska folkets legitima företrädare – och de berörda arabstaterna. En internationell fredskonferens i FN:s regi skulle kunna fungera som forum för direkta och konstruktiva förhandlingar. Israels vägran att förhandla med PLO och kriminalisering av alla kontakter med organisationen utgör i dag ett hinder som måste övervinnas.

Det palestinska folket behöver ett förstärkt stöd. Det är angeläget att utveckla samarbetet med och stödet till palestinska organisationer och utvecklingsprojekt.

Med hänvisning till det anförda får jag ställa följande frågor till utrikesministern:

1. Vilka ytterligare åtgärder är regeringen beredd att vidta för att få till stånd en fredlig lösning med upphörande av den israeliska ockupationen av Västbanken och Gazaremsan?

2. Kommer regeringen att utöka stödet till palestinierna samt utveckla samarbetet med PLO?

Prot. 1987/88:50
13 januari 1988

Meddelande om fråga

9 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 12 januari

1987/88:297 av *Margit Gennser (m)* till finansministern om handläggningstiden för förhandsbesked i skattefrågor:

Skattskyldiga kan i enlighet med skattelagstiftningen erhålla förhandsbesked i vissa skattefrågor. Reglerna om förhandsbesked har tillkommit för att underlätta den enskildes möjligheter att förutse effekterna av olika transaktioner och deras skattekonsekvenser. Av cirkulär från rättsnämndens kansli vid riksskatteverket (december 1987) framgår att handläggningstiden för närvarande är minst ca 12 månader. Genom den långa handläggningstiden förfelas helt lagstiftarens intentioner bakom institutet med förhandsbesked.

Vilka åtgärder avser finansministern vidta för att förhandsbeskeden i framtiden skall kunna erhållas inom rimlig tid?

10 § Kammaren åtskildes kl. 11.29.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Olof Marcusson